

memorii | jurnale

Ana Blandiana (nume literar al Otiliei-Valeria Coman, căsătorită Rusan) s-a născut la Timișoara, la 25 martie 1942. Studii de filologie romanică, licențiată a Facultății de Filologie a Universității din Cluj. Burse de studii la Iowa University (SUA), Heidelberg Universität, DAAD Berlin. Cărțile sale de poezie și de proză au fost răsplătite cu numeroase premii literare: Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, 1969; Premiul pentru poezie al Academiei Române, 1970; Premiul pentru proză al Asociației Scriitorilor din București, 1982; Premiul Internațional „Gottfried von Herder“, Viena, 1982; Premiul Național de Poezie, 1997; Premiul „Opera Omnia“, 2001; Premiul Internațional „Vilenica“, 2002; Premiul Internațional „Camaioire“, 2005; Premiul Special „Acerbi“, 2005; Premiul polonez „Poetul European al libertății“, 2016; Premiul Canadian pentru Excelență în Poezie „Griffin“, 2018; Premiul „Cununa de aur“ de la Struga, 2019. Interdicții de publicare: 1959–1964, 1985, 1988–1989. În 1990, Ana Blandiana reînființează PEN Clubul Român, al cărui președinte devine. Este unul dintre inițiatorii Alianței Civice, pe care o conduce între 1991 și 2001. Fondator și președinte al Academiei Civice, care realizează, sub egida Consiliului Europei, Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, de la Sighet. Membră a Academiei Europene de Poezie, a Academiei de Poezie „Stéphane Mallarmé“ și a Academiei Mondiale de Poezie (UNESCO).

Serenela Ghițeanu este doctor în literatură franceză la Universitatea din Bretagne-Sud, Franța (2009) și conferențiar universitar. Din anul 2006 este cronicar de carte pentru *Revista 22*. Cronicile sale apărute în diverse reviste culturale sunt reunite în volumele *Ora de citit* (2011), *A doua oră de citit* (2015), *A treia oră de citit* (2021).

A publicat în limba franceză volumele: *Sylvie Germain: La Grâce et la Chute* (2010), *Nancy Huston et Nina Bouraoui: Question d'identité* (2013), *Marguerite Duras ou le goût du vertige* (2016). În revistele online *Litero-mania* și *Optmotive* a publicat proză scurtă.

SERENELA GHIȚEANU

CARTEA
CU DELFINI

CONVORBIRI CU
ANA BLANDIANA

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cuprins

1. <i>Biografice</i>	7
2. <i>Poezia</i>	91
3. <i>Proza</i>	129
4. <i>Eseurile</i>	165
5. <i>Lumea noastră</i>	221

CAPITOLUL I

Biografice

Scriu pentru că n-am descoperit nici o altă soluție mai eficace, mai totală, nevoii mele de-a exista, exasperării mele de-a mă convinge nu numai că sunt, dar și că ființa mea are un sens. —AUTOPORTRET CU PALIMPSEST

SERENELA GHÎȚEANU *Ana Blandiana, ne aflăm în Săptămâna Patimilor, și de o lună stăm în casă, izolați, pentru a ne feri de un virus care a copleșit majoritatea țărilor din lume. Este o experiență pentru care nimeni nu a fost pregătit, iar acest lucru comportă nuanțe. Faptul că oamenii simpli nu au fost pregătiți este aproape firesc, dar faptul că toate autoritățile tuturor statelor, de la lideri politici la sistemul de sănătate, nu au fost pregătite nu mai e acceptabil. OMS a dat un comunicat nu mai târziu de acum un an în care atrăgea atenția asupra acestui pericol. Epidemia a debutat în orașul Wuhan din China și vreme de două luni ne-am uitat la TV, la imaginile primite de acolo, ca la un film de ficțiune. Ca și cum ce se petrecea acolo nu putea să ne atingă și pe noi. Au urmat tragediile din Italia, Spania, SUA... Ce s-a schimbat în percepția de sine a omului secolului XXI încât nu își dă seama că o epidemie poate face ravagii ca acum câteva secole?*

ANA BLANDIANA *Iluzia răului care li se întâmplă numai altora a făcut parte din sistemul de apărare al omului*

de pretutindeni și de totdeauna, doar că ea a devenit ridicolă acum când trăim în satul planetar. Percepția de sine a omului din aceste săptămâni și luni s-a schimbat însă dramatic nu atât prin surpriza răului, cât prin trecerea bruscă de la convingerea că am ajuns într-o etapă a dezvoltării noastre în care nu ne mai amenință decât cel mult dezumanizarea prin excesul de tehnică, la descoperirea șocantă că, într-un moment de cumpănă între viață și moarte ca acesta de acum, toate progresele tehnice devin inutile și suntem la fel de lipsiți de apărare ca oamenii Evului Mediu. Ba chiar mai fără apărare și speranță pentru că, spre deosebire de noi, ei erau siguri de viața de apoi. Sunt convinsă că marele examen în fața căruia se află omenirea în această clipă nu e atât boala, pe care cu siguranță o vom învinge în cele din urmă, plătind tributuri mai mari sau mai mici, după cum ne-o fi norocul și priceperea de a ne apăra, cât nevoia de a ne revizui ideile, obișnuințele și prioritățile, de a recunoaște cât de greșite au fost și de a decide care e sensul în care trebuie schimbate.

Oricum, cu greu s-ar putea imagina un moment mai propice începerii unei discuții cum vrem să fie a noastră decât această liniște și izolare din care nu știm când și cum vom putea ieși, dar care oferă un spațiu generos introspecției și meditației, întoarcerii în timp.

- s.g. *Cu siguranță, celor care nu (mai) au obiceiul cititului le e mult mai greu să suporte izolarea la domiciliu. Lectura e o evadare față de angoasa pandemiei și, în același timp, este și meditație și, implicit, terapie. O carte bună*

poate fi acum un ajutor incredibil pentru stări de neliniște, de confuzie, de teamă, de vid interior. Dacă nu am avut obiceiul cititului și nu ne dăm nici șansa să îl dobândim măcar acum, ce putem face? La ce să ne gândim, acum, când avem – în fine – timp?

- A.B. În asemenea momente („momente“ e un fel de a spune, pentru că suspansul se întinde pe luni de zile și nimeni nu știe cât va mai dura), în care viața fiecăruia dintre noi poate fi jucată, fără a fi întrebă, la ruleta destinului, ne amintim în mod fatal alte situații de cumpănă prin care am trecut și pe care le-am depășit prin noroc sau chiar prin miracol. Pentru mine, ultimul dintre ele a fost în urmă cu 16 ani, când mi s-a spus că voi mai trăi probabil un an. N-am crezut, deși toate argumentele logice mergeau în același sens. Mi-ar fi greu să explic pe ce se baza convingerea mea că nu voi muri, pur și simplu așa simțeam, simțeam că sunt protejată. Și acum simt la fel. La drept vorbind, nici nu cunosc un alt argument mai indiscutabil al existenței lui Dumnezeu.
- S.G. *Erați invitată foarte des la festivaluri de poezie, la târguri de carte, la lansări de carte sau la conferințe, erați într-o permanentă mișcare, iar acum a trebuit să vă opriți și să stați în casă luni de zile. Cum ați trăit această răsturnare bruscă a unui mod de viață?*
- A.B. Toată viața nu mi-am dorit decât să reușesc să mă smulg din viața publică, să stau acasă și să scriu, încât la mijlocul lunii martie, când a început izolarea, m-am simțit aproape vinovată că măsura, pe care mulți o percepeau ca pe o încercare, pentru mine era un dar, împlinirea unui vis. Mi se pare de neînchipuit că zi

după zi, săptămână după săptămână nu trebuie să fac altceva decât să scriu, să citesc ce vreau eu și să ascult sonatele, concertele, simfoniile, ariile pe care visam mereu să le reascult. Anul trecut a fost pentru mine unul extrem de agitat, am călătorit enorm și am scris puțin. Am ținut conferințe și am avut recitaluri, am participat la festivaluri și am luat premii, din Europa în Extremul Orient și în America Latină. Totul a fost extrem de interesant și de strălucitor, dar și de obositor, mai ales în sens psihic. Montaigne spune: „Mi se pare mai suportabil să fii tot timpul singur decât să nu fii niciodată“. Faptul că eram mereu înconjurată de foarte mulți oameni, chiar dacă era ceva de bine și un semn de succes, aveam senzația că mă goleşte de conținut, aveam nevoie de liniște ca să-mi refac substanța sufletească. Este ceea ce mi se întâmplă acum. N-am mai trăit o asemenea liniște din 1988, ultima oară când fusesem interzisă, stătea o mașină care mă supraveghea în fața casei și nimeni nu avea curajul să vină la noi. Atunci, ca și acum, singurătatea și liniștea se derulau pe fondul dramatic și plin de primejdii, ceea ce le umple de sens.

- s.g. *Mărturisesc că este greu să vă provoc la o confesiune după ce am citit Fals tratat de manipulare. Am să încerc însă să găesc întrebări la care nu ați răspuns acolo decât parțial sau poate chiar deloc. Deci v-ați născut la Timișoara și ați crescut la Oradea. Tatăl dvs., preotul Gheorghe Coman, a slujit la Catedrala Ortodoxă din Oradea, cunoscută și sub numele Biserica cu Lună. Apoi, odată cu instalarea regimului comunist, tatăl dvs. a fost arestat, ca „dușman al poporului“, și*

a făcut închisoare. Cu siguranță, există în memoria dvs. voluntară un „înainte“ și un „după“ acest eveniment. Cum ați perceput, copil fiind, acest eveniment? Cum trăia o familie, în acea epocă, plecarea de acasă, către detenție politică, a unuia dintre membrii săi? Cum era tratată familia de vecini, de apropiați, după un asemenea eveniment? Cum comunicau adulții cu copiii, în familia în care se întâmpla așa ceva? Cum se trecea, sufletește vorbind, de la o zi la alta?

- A.B. Nu, nu există o asemenea împărțire pentru că Tata nu a fost arestat o singură dată, ci în mai multe rânduri, pentru a fi intimidat, șicanat, fără a se ajunge de fiecare dată la o condamnare. Am povestit în *Fals tratat de manipulare* despre geamantanul care stătea în dosul ușii din antreu, pregătit pentru o arestare care se putea petrece oricând, după cum am povestit, o arestare (prima) cu un revolver pus de securiști la percheziție, pentru a exista un motiv al arestării. Ceea ce n-am mai ajuns să povestesc a fost că atunci nu s-a ajuns la proces, a fost eliberat după câteva săptămâni și îmi amintesc șirul nesfârșit de credincioși (era preot într-un cartier muncitoresc din apropierea gării, locuit de ceferiști) care așteptau în stradă ca să-l îmbrățișeze și să-și exprime bucuria că s-a întors, în timp ce Tata îi recunoștea doar după voce pentru că, după întoarcere, câteva zile a fost aproape orb din cauza puternicelor reflectoare pe care i le puseseră în ochi la interogatorii. Era încă la început, eram încă mică, poate chiar înainte de 1950, nu se rupseseră încă legăturile de solidaritate, nu se înstăpânise încă, atât de dizolvantă ca mai târziu, frica. Mai târziu, la sfârșitul deceniului, când a fost și condamnat, oamenii

se schimbaseră, ca să nu fie obligați să salute treceau pe celălalt trotuar când ne vedeau. Mama era contabilă și o șicanau mereu, era mereu terorizată că va fi dată afară, și seara, până târziu, ca să-i ajungă banii, picta icoane și mici peisaje, pe care reușea să le vândă cu greu, sau făcea diverse lucruri de mână: îmi amintesc un covoraș brodat cu lână pe o pânză de sac cu un model surprinzător de modern, cu mari pătrate colorate intens.

Îmi amintesc de asemenea o perioadă când în fiecare dimineață, în loc de lapte sau cafea – care sau nu se găseau sau nu aveam bani să le cumpărăm –, beam supă de chimen, care, în mod paradoxal, îmi place și acum.

S.G. *Ați făcut școala primară și gimnazială în acei ani '50–și începutul anilor '60? – în care Eminescu era instrumentalizat de regimul comunist, în care Bacovia și Blaga erau interziși, iar aspectul ideologizant al învățământului nu era o glumă. Cum vă amintiți de acei ani de școală? Dar de figurile profesorilor?*

A.B. Aveam profesori buni, majoritatea relativ în vârstă (deși nu sunt sigură de corectitudinea impresiei, pentru că celor mici toți li se par bătrâni), care veneau, în orice caz, de dinainte de reforma învățământului din 1948. Îmi amintesc cât de jenată și nesigură era profesoara de istorie din ultimele clase când trebuia să ne predea istoria PCR cu un șir nesfârșit de greve în diverse orașe, pe care noi le completam și le făceam încă mai numeroase ca să pară că am învățat, iar ea nu îndrăznește să ne contrazică, deși bănuia obrăznicia, nu era sigură că nu sunt totuși adevărate. Profesorul

de română, Eugen Groza, care scria proză satirică pe care, evident, n-o putea publica, ne preda ricanând scriitorii proletcultiști și încă țin minte o lecție despre Beniuc în care ne-a recitat fără să comenteze, dar evident în bătaie de joc, un poem „Ții minte, Ana Kelemen?“.

Pe parcursul anilor de liceu, din clasa a VII-a până într-a XII-a, jumătate din clasa noastră era formată din eleve care veneau în fiecare dimineață cu rândul de la căminul copiilor greci, improvizat în impozanta clădire naționalizată a mănăstirii catolice maghiare. Copiii greci – aveam să aflăm mult mai târziu – erau copii strănși din satele Greciei de armata de comuniști a generalului Markos Vafiades care, înfrânt de trupele regale în războiul civil de după alungarea nemților, s-a retras spre nord. Iar zecile de copii – luați cu forța din familiile lor muritoare de foame pentru a fi duși și educați în Uniunea Sovietică – au fost în cele din urmă împărțiți între diversele țări de democrație populară. Acum vreun an am reușit s-o conving pe colega mea Glika Kostuli – una dintre puținele care au rămas în România după '89, când copiii greci au pornit, ca într-o tragedie antică, într-o căutare existențială a părinților – să își scrie povestea vieții, luminând în același timp o pagină de istorie. Glika este una dintre cele mai luminoase ființe pe care le cunosc și sunt fericită că a pus pe hârtie, cu un real talent literar și cu o memorie concretă de om care a suferit, o viață pe care nu numai că a putut-o oferi cu mândrie, sub formă de carte, colegilor la întâlnirea de 50 de ani de la terminarea liceului, dar poate fi citită și în biblioteca virtuală a Memorialului Sighet.